

1

ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ–ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ¹

«Ο Χριστός ίσχυσε δια των αποστόλων τον καθόλου κόσμον σώσαι»
(Ιωάννης Δαμασκηνός, *Adv. iconoclastas*, PG 96,1357C)

Είναι γνωστό πως το φάσμα της επιστήμης της ιεραποστολικής είναι ευρύτατο και ο μελετητής μπορεί ν' ανατρέξει στην εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία για τη συστηματική παρουσίαση των επιμέρους πτυχών του ευαγγελιστικού έργου². Αυτό που θα επιχειρήσουμε εδώ είναι μια περιεκτική επισκόπηση ορισμένων βασικών – και κατά την άποψή μας επίκαιρων – θεολογικών χαρακτηριστικών της θεολογίας της ιεραποστολής, ώστε να εντοπίσουμε τόσο τις θεωρητικές προϋποθέσεις που χαρακτηρίζουν διαχρονικά την ιεραποστολική αυτοσυνειδησία όσο και τα κυριότερα ζητούμενά της σήμερα.

Ας επιχειρήσουμε, όμως, έναν γενικό ορισμό της ιεραποστολής. Το Λκ. 14,23 μάς προσφέρει μια καλή αφετηρία: «Είτε πάλι ο κύριος στο δούλο: “πήγαινε έξω από την πόλη στους δρόμους και στα μονοπάτια κι ανάγκασέ τους να έρθουν, για να γεμίσει το σπίτι μου». Με βάση το χωρίο αυτό, ως ιεραποστολή νοείται η – κατ' εντολή του Κυρίου – έξοδος των χριστιανών στον κόσμο, σε κάθε οδό και περιφέρεια της ανθρωπίνης ύπαρξης, πέρα από κάθε συμβατικό όριο, ώστε να «γεμίσει» (= χωρέσει) ο «οίκος» του Θεού, δηλαδή η Εκκλησία, εκεί όπου φιλοξενείται κάθε ανθρωπίνη ύπαρξη που έχει προσκληθεί από τον Κύριο. Με άλλα λόγια, η Εκκλησία δεν είναι ένας απλά ο χώρος κάποιας θρησκευτικής συνάθροισης, αλλά γίνεται ο «οίκος» που δέχεται τη δημιουργία του Θεού. Ομοίως, η ιεραποστολή κατανοείται ως μια έξοδος σε όλες τις διαστάσεις της οικουμένης, προκειμένου να δώσει μαρτυρία περί της θείας αγαπητικής φιλοξενίας. Το δε ρήμα «ανάγκασε», που πιθανότατα οδηγεί σε κανονιστικούς συνειρμούς, θα πρέπει να ερμηνευθεί περισσότερο ως μια προστακτική που δηλώνει την επαναφορά, τη συμπίεση και την επιστροφή σ' αυτό που για τον

---

¹ Αρχική δημοσίευση: «Θεολογία και Ιεραποστολή. Θεμελιώδη στοιχεία, διαχρονικά χαρακτηριστικά», στο *Πάντα τα Έθνη* 129/2014, 8-14.

² Βλ. μεταξύ πολλών άλλων: Α. Γιαννουλάτος (Αρχιεπίσκοπος Τιράνων, Δυρραχίου και πάσης Αλβανίας), *Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία*, Αθήνα 2000· Ιδίου, *Ιεραποστολή στα ίχνη του Χριστού*, Αθήνα 2007· Π. Βασιλειάδης, *Ενότητα και μαρτυρία*, Θεσσαλονίκη 2007· Η. Βουλγαράκης, *Ιεραποστολή. Δρόμοι και δομές*, Αθήνα 1989· Θ. Παπαθανασίου, *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται*, Αθήνα 2008· Αλ. Σμέμιαν, *Η αποστολή της Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο* (μτφρ. Ιωσήφ Ροηλίδη), Αθήνα 1993· P. Vassiliadis, επιμ., *Orthodox Perspectives on Mission*, Oxford 2013· M. Sievernich, *La missione Cristiana. Storia e presente*, Brescia 2012 (τίτ. πρωτ. *Die christliche Mission. Geschichte und Gegenwart*, Darmstadt 2009)· K.-J. Becker – I. Morali, επιμ., *Catholic Engagement with World Religions. A comprehensive study*, New York 2010· G. Colzani, *Missiologia contemporanea*, Milano 2010· K. Ross-J. Keum-K. Avtzi-R. Hewitt, επιμ., *Ecumenical Missiology. Changing Landscapes and New Conceptions of Mission*, Oxford 2016.

άνθρωπο αποτελεί αφητηρία και τελικό σκοπό της ύπαρξής του. Έχοντας, επομένως, υπόψη το σχήμα Θεός-Εκκλησία-κόσμος, μπορούμε να πούμε πως ο Θεός είναι η αφητηρία και η τελική επιδίωξη της ιεραποστολής, η Εκκλησία γίνεται ο *χώρος* όπου πραγματώνεται το ιεραποστολικό έργο, ενώ ο κόσμος είναι η οικουμένη που αποδέχεται την ευαγγελική μαρτυρία, σε μια διαρκή, εξελικτική πορεία προς μια τελική ζωοδότρια ενότητα.

Με βάση αυτά μπορούμε να διακρίνουμε τους ακόλουθους θεολογικούς άξονες του ιεραποστολικού έργου: (α) τον χριστοκεντρικό, (β) τον τριαδικό και (γ) τον εκκλησιολογικό.

Χριστοκεντρικότητα και ιεραποστολή

Για τη συνείδηση της Πρώτης Εκκλησίας, ο Χριστός ήταν κάτι το ριζικά νέο, κάτι το μοναδικά ασυμβίβαστο και ανόμοιο σε σύγκριση με όλες τις προηγούμενες θρησκευτικές πεποιθήσεις. Για τους εξ Ιουδαίων χριστιανούς ήταν η πλήρωση των μεσσιανικών προφητειών, ενώ για τους εθνικούς η απάντηση στα φιλοσοφικά τους ερωτήματα. Για τους απολογητές Πατέρες η ολοκλήρωση της εις Χριστόν προπαιδείας. Για την εν συνάξει Εκκλησία η έλευση των εσχάτων που εισήλθαν στην ιστορία για να την «αναστήσουν», να της προσδώσουν δηλαδή υπαρκτικό νόημα. Για την ιωάννεια παράδοση η ενσάρκωση του προαιώνιου Λόγου του Θεού (Ιω. 1,14), η σωτηρία της κτίσης, η κλήση σε κοινωνία με το Θεό, ενώ για το παύλειο κήρυγμα η πρόκληση δημιουργίας ενός *σώματος* πιστών, μιας κοινότητας. Μια τέτοια εμπειρία, της οποίας οι πρώτοι χριστιανοί ήταν μάρτυρες, δεν θα μπορούσε παρά να γίνει Ευαγγέλιο, να «κοινωνηθεί», να κηρυχθεί στον κόσμο.

«Πηγαίνετε λοιπόν και κάνετε μαθητές μου όλα τα έθνη» (Μτθ. 28,19). Το παραπάνω αξίωμα θεωρείται η θεμέλια λίθος της ιεραποστολής, η βιβλική και ταυτόχρονα χριστολογική της παρακαταθήκη. Όπως ο Χριστός εστάλη στον κόσμο από τον Πατέρα μέσω του Αγίου Πνεύματος (Ιω. 20,21-33) έτσι και ο Ίδιος απέστειλε στον κόσμο τους μαθητές/αποστόλους Του. Η χριστιανική πίστη είναι, λοιπόν, πρωτίτως, η ομολογία του Χριστού δημιουργού, λυτρωτή και μοναδικού σημείου τομής της ανθρώπινης ιστορίας. Η πατερική διδασκαλία ανέδειξε τόσο τη θεανθρώπινη υπόσταση του Χριστού, όσο και τις ανθρωπολογικές και σωτηριολογικές προεκτάσεις της Ενσάρκωσης: ως θεός *Λόγος*, ο Χριστός προσέλαβε τον άνθρωπο για να τον αναδείξει ως «λογική» ύπαρξη, στο σύνολο των ψυχικών, πνευματικών του χαρισμάτων που τον βοηθούν ν' ανέλθει στο «καθ' ομοίωσιν», στη συγγένεια με το θείο που είναι έμφυτη στον άνθρωπο. Αλλά και ως «Εικόνα» του Πατέρα ο Χριστός έγινε εξάπαντος το «κατ' εικόνα» πρότυπο του ανθρώπου. Το γεγονός της Ενσάρκωσης σήμανε τη μεγάλη κατάφαση του Θεού στην ιστορία. Ο άνθρωπος δεν αναζητεί, επομένως, τη λύτρωσή του στα μονοπάτια κάποιου αόριστου μεταφυσικού επέκεινα (γεγονός που θ' ακύρωνε την ίδια την αγαπητική, δημιουργική, σωστική ενέργεια του Θεού – πώς δυνάμεθα να ομολογούμε Θεό, «ποιητή ορατών τε και αοράτων», δίχως αναγνώριση της αξίας της δημιουργίας;), αλλά οφείλει να την κατακτήσει στο «γήινο» χρόνο που του παρέχει ο Θεός, ακολουθώντας τα ίχνη του Χριστού. Το τελευταίο

στοιχείο είναι σαφές ότι εμπεριέχει ποικίλες ιεραποστολικές προεκτάσεις, καθώς ο ευαγγελισμός αποδέχεται την, κατά Χριστό, «ενσάρκωση» στα προβλήματα του κόσμου, τη συμμετοχή στα δεινά της ανθρωπότητας, τη συντροφικότητα σε κάθε αδιέξοδο (ατομικό, κοινωνικό, ηθικό, πνευματικό, υπαρξιακό). Μια ιεραποστολή που αρνείται τον ενσαρκωτικό και ενανθρωπησιακό της χαρακτήρα, παύει να είναι «αποστολή», δηλαδή πορεία στα πέρατα της οικουμένης, στις πιο νευραλγικές εσωτερικές και εξωτερικές περιφέρειες της ανθρωπίνης ύπαρξης.

Η ιεραποστολή ακολουθεί, συνεπώς, τον τρόπο σωτηρίας που της υπέδειξε ο Λόγος του Θεού. Ο Υιός δεν έμεινε αμέτοχος στην ανθρωπινή ιστορία, αλλά προσέλαβε την ανθρωπινή φύση, τη θεράπευσε και την αποκατέστησε, τοποθετώντας την πλήρως μέσα στον ίδιο Του τον εαυτό. Αυτό είναι εξάπαντος το μεγαλύτερο μυστήριο της τέλει ενότητας Θεού και ανθρώπου. Όπως ακριβώς το λυτρωτικό έργο του Χριστού δεν συντελέστηκε μέσω της άρνησης του κόσμου, αλλά με την αναδημιουργία της θεανθρώπινης υπόστασής Του, έτσι καθήκον της ιεραποστολής είναι να (ανα)δημιουργήσει σχέσεις περιχώρησης, αγάπης, κοινωνίας και φιλοξενίας. Τα σημερινά παγκόσμια κοινωνικά, οικονομικά και ανθρωπολογικά αδιέξοδα οφείλονται, εν πολλοίς, στην έλλειψη πίστης και ελπίδας πως η «νέα κτίση» που ευαγγελίσθηκε ο Χριστός είναι ήδη εντός μας και πως κατακτιέται αγαπητικά κι όχι με εφήμερες ή ανθρωποκεντρικές αξιολογήσεις. Αυτό, όμως, δεν (πρέπει να) σημαίνει εγκατάλειψη του ανθρώπου. Όπως ο Χριστός συνέπασχε με το δοκιμαζόμενο άνθρωπο, έτσι και σήμερα η ιεραποστολή δεν μπορεί να μην συντάσσεται με κάθε ανθρωπινή αμφιβολία και αγωνία, ώστε να τις συζεύξει λυτρωτικά με τον πάσχοντα Χριστό και, μέσω Αυτού, με τον Πατέρα. Ο Χριστός είναι η οικειότερη όλων των προσπαθειών για τη θεραπεία του ανθρωπίνου πόνου, Αυτός που στο Σταυρό φανέρωσε τον κενωτικό χαρακτήρα της θείας αυτοπροσφοράς για την αποκατάσταση της κοινωνίας μεταξύ Θεού και ανθρώπου, ύστερα από τη διάσπαση που επέφερε η πτώση.

Ο Σταυρός είναι η υπέρτατη έκφραση της θείας συμπονετικής κατάβασης προς τον άνθρωπο· ταυτόχρονα, όμως, είναι και σημείο δόξας. «Ἦρθε τώρα ἡ ώρα να φανερωθῆ ἡ δόξα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου» (Ιω. 13,31). Το πάθος και ο Σταυρός δεν δοξάζουν ηθικά ή ψυχολογικά το Χριστό, αλλά διαγράφουν μια πορεία που διατρέχει όλα τα ανθρώπινα στάδια του πόνου και κορυφώνεται με την Ανάσταση, που για την εκκλησιαστική εμπειρία σημαίνει νίκη πάνω στη φθορά, την αμαρτία και το θάνατο – άρα δόξα του Θεού! Ο θάνατος και το κακό δεν δικαιώνονται ούτε καταργούνται – μια που ό,τι είναι κτιστό υποκειται στη φθορά και την τρεπτότητα – αλλά υπερβαίνονται, όχι στο πεδίο του ηθικού/ψυχολογικού συμβιβασμού με το αναπόφευκτο της φθοράς, αλλά στο επίπεδο της σχέσης με το Θεό. Η ιστορία διατηρεί αναπόφευκτα τις φθοροποιές δυνάμεις της, αλλά εντάσσεται στην προοπτική της αιωνιότητας, της βασιλείας του Θεού που είναι «εντός ημών». Γι' αυτό τελικά το ιεραποστολικό ήθος δεν πρέπει να στέκεται μονομερώς στην αγωνία του Σταυρού αυτή καθαυτή (άλλωστε, αν έπραττε έτσι θα ήταν μια ηθικά αξιοθαύμαστη, πλην όμως δίχως σωστικό αντίκρουσμα πίστη), αλλά στον τρόπο που δίδαξε ο Χριστός με την Ανάσταση, δηλαδή με τη ζωή που ξεπήδησε ήδη στην σταυρική Του θυσία.

Όπως ελέχθη, η ανθρώπινη ιστορία έχει διακριθεί μεταξύ «προ Χριστού» και «μετά Χριστόν». Μια τέτοια τομή, ωστόσο, δεν πρέπει να νοείται ως μια συμβατική κατηγοριοποίηση μιας εγκόσμιας αλληλουχίας γεγονότων, αλλά υποδηλώνει την καθοριστική για την ανθρωπότητα ρήξη μεταξύ ενός κόσμου που αγνοούσε το Χριστό – ή που Τον αναζητούσε «προφητικώς» και «σπερματικώς» – και ενός κόσμου που Τον γνώρισε, Τον κήρυξε και εξακολουθεί να Τον ομολογεί. Η διάκριση αυτή, ωστόσο, δεν αφορά το παρελθόν, δηλαδή μια «άπαξ» σωτηρία του κόσμου που ολοκληρώθηκε πριν από δύο χιλιετίες. Θα ήταν σφάλμα για την ιεραποστολή να πιστέψει πως το έργο της κήρυξης του Χριστού έχει ολοκληρωθεί εκεί όπου ο κόσμος έχει εκχριστιανιστεί. Η εμπειρία αποδεικνύει ότι ακόμα και σήμερα υπάρχουν έθνη, άνθρωποι και κοινωνίες που εξακολουθούν να ζουν σε μια «προ Χριστού» κατάσταση, που δεν έχουν ακούσει να γίνεται λόγος γι' Αυτόν, που δεν Τον ακολουθούν συμμετοχικά, που δεν «αθλούνται» συμπορευόμενοι με τη θεανθρώπινη υπόστασή Του. Η εντολή, λοιπόν, της πορείας προς τα έθνη δεν αφορά εκείνους τους μακρινούς τόπους όπου ακόμα το εκχριστιανικό έργο δεν έχει φτάσει, αλλά συμπεριλαμβάνει και όσους έχουν απωλέσει τη ζωντάνια της πίστης και ζουν σε μια κατάσταση αμνησίας του Χριστού. Σήμερα το έργο της ιεραποστολής εκτείνεται απροϋπόθετα και στους τελευταίους, καθώς ενσαρκώνεται και στις συνάφειες όπου απουσιάζει η χριστιανική πίστη, προκειμένου να θανατωθεί και, τελικά, ν' αναστηθεί.

Τριαδικότητα και ιεραποστολή

Μολονότι θέσαμε ως θεολογικό κέντρο της ιεραποστολής την ανακαινιστική, ενανθρωπησιακή και αναστάσιμη όψη της καινούριας ζωής που ο Χριστός εγκαινίασε, δεν θα πρέπει να παραθεωρήσουμε ότι η αποστολή του Υιού ξεδιπλώνεται εντός του τριαδικού σχεδίου για τη σωτηρία του κόσμου.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η χριστιανική ιεραποστολή δεν στοχεύει πρωταρχικά στη μεταβίβαση συγκεκριμένων διανοητικών αληθειών, νέων δογμάτων, ή στην ίδρυση μιας νέας «θρησκείας», αλλά στη μεταφορά της ζωής και της κοινωνίας που ενυπάρχει στην τριαδική θεότητα. Πράγματι, το «πέμπειν» του Χριστού προς τους αποστόλους είναι η συνέχεια της πέμψης Του από τον Πατέρα (Ιω. 20,21), ενώ η αποστολή του Αγίου Πνεύματος είναι η φανέρωση της ύπαρξης του Θεού ως κοινωνία προσώπων (Ιω. 14,26· Β' Κορ. 13,13). Με το Χριστό, η τριαδικότητα του Θεού, που υπονοούνταν στην Παλαιά Διαθήκη, έγινε φανερή γνώση. Το πάθος και ο Σταυρός του Χριστού είναι το μέσο της δόξας του Υιού και του Πατρός (Ιω. 17,1). Έτσι, ακόμα και η κυριακή εντολή του Μτθ. 28,19 «πηγαίνετε και κάντε μαθητές μου» οφείλει να εντάσσεται στο τριαδολογικό «βαπτίζοντάς τους στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος», δηλαδή στην ένταξη του πιστού στην τριαδική κοινωνία, την κατεξοχήν «μαθητεία» των εθνών. Η αποστολή του Ιησού έγινε «όχι μόνο για χάρη του έθνους, αλλά για να συνάξει σε μια ενότητα και τα διασκορπισμένα παιδιά του Θεού» (Ιω. 11,52) και είχε ως αποδέκτη όλον τον κόσμο. Αυτή η μετοχή των εθνών στο Χριστό είναι κοινωνική, έχει δηλαδή πρότυπο τη ζωή και την κοινωνία που υπάρχει εντός της Τριάδας, δυνάμει της οποίας ο Λό-

γος ήρθε στον κόσμο. Θα ήταν, λοιπόν, εσφαλμένη οποιαδήποτε στατική αντίληψη της εν Χριστώ λύτρωσης, ή η περιχαράκωσή της σε μια σωστική αυτάρκεια που δήθεν κατέχουμε ή σε μια φαινομενική πολιτισμική ανωτερότητα που θεωρεί περιττή την κενωτική κίνηση προς τον άλλον· οι παραπάνω είναι αντιλήψεις ξένες προς το ανοιχτό πνεύμα της ιεραποστολής (αλλά και το παράδειγμα του Ιησού), διότι ενεργώντας έτσι η πίστη δεν κοινωνείται, ούτε μαρτυρείται στα έθνη, αλλά νεκρώνεται, αφήνοντας τον κόσμο στον προ Χριστού κατακερματισμό του, δεν εντάσσεται στην αληθινή αγαπητική ενότητα της τριαδικής κοινωνίας που προτάσσει τη συνάντηση με τον άλλον.

Προς επίρρωσιν των παραπάνω, θα ήταν χρήσιμη μια ιστορική υπενθύμιση. Η επιτυχής εξάπλωση του Χριστιανισμού κατά τους πρώτους αιώνες οφειλόταν όχι σε μια κάποια αδιαφορία προς τον κόσμο (η Εκκλησία, άλλωστε, αποδοκίμασε κάθε είδους δοκητισμό, μανιχαϊσμό και γνωστικισμό), αλλά στο διάλογό της με το κοινωνικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό περιβάλλον της εποχής, με την ενσωμάτωση του Χριστιανισμού στην πολιτισμική πραγματικότητα του τότε κόσμου, όχι με τη μορφή μιας ακόμα θρησκείας που ερχόταν να προστεθεί στο ήδη υπάρχον θρησκευτικό μωσαϊκό, αλλ' ως μιας πίστης που μπορούσε να δώσει ελπίδα και ουσιαστικές απαντήσεις στις ανησυχίες του ανθρώπου, προβάλλοντας την ελπίδα ότι ο κόσμος μπορεί να μεταμορφωθεί, ότι τα δεινά της ιστορίας είναι προσωρινά σε σχέση με την υπερβατικότητα του Θεού, ότι αυτό που ανέμενε η ανθρωπότητα πληρώθηκε εν Χριστώ. Δεν είναι τυχαίο ότι ο εξόχως αποκαλυπτικός προσανατολισμός της Εκκλησίας των πρώτων αιώνων δεν απέτρεψε την «ιστορική» ιεραποστολική δράση που έκανε γνωστό τον Χριστό και οδήγησε στην εξαίσια σύνθεση της ευαγγελικής αποκάλυψης με την ελληνική φιλοσοφία. Κάποιους αιώνες αργότερα, η κυριλλομεθοδιανή ιεραποστολή θα μετέδιδε τον ευαγγελικό λόγο και τα πολιτιστικά αγαθά που απολάμβανε η ανεπτυγμένη βυζαντινή κοινωνία σ' έναν λαό που δεν διέθετε ακόμα επαρκή πολιτισμική ταυτότητα. Αυτό σημαίνει ότι η μεταμόρφωση της κτίσης εν Χριστώ, δεν νοούνταν ως ένα μετα-ιστορικό γεγονός, αλλ' ως εμπριέχον σαφώς μια ιστορική και, άρα, ιεραποστολική δυναμική, που προϋπέθετε το διάλογο με ό,τι είχε προετοιμάσει η ανθρώπινη αναζήτηση του Θεού.

Το Άγιο Πνεύμα έχει κεντρικότατο ρόλο στην εξέλιξη της ιεραποστολής. Είναι Πνεύμα δημιουργίας, ζωηφορίας, τελείωσης. Οπου συναντάται η αγάπη, η δικαιοσύνη, η ειρήνη, η αδελφότητα, εκεί βρίσκεται το Πνεύμα του Θεού. Είναι το Πνεύμα που «έπνεε πάνω στα νερά» (Γεν. 1,2) κατά τη δημιουργία, που πνέει όπου θέλει (Ιω. 3,8), που συντροφεύει τον Λόγο του Θεού, παραμένοντας αδιαχώριστα ενωμένο μαζί Του σε όλο το έργο της θείας οικονομίας. Είναι το Πνεύμα που κατέβηκε πάνω στον Ιησού κατά τη Βάπτισμα, το Πνεύμα που χορηγεί ζωή (Ιω. 6,63), καθώς «ανέστησε τον Ιησού από τους νεκρούς» (Ρωμ. 8,11). Είναι, τέλος, το Πνεύμα που καταξιώνει το ανθρώπινο πρόσωπο, κάνει την Εκκλησία όχι καθίδρυμα, αλλά «κοινωνία», μεταβάλλει τα ευχαριστιακά δώρα σε αίμα και σώμα του Χριστού, την μεταμορφώνει από μία απλή κοινωνική ομάδα σε κοινότητα πιστών, εντός της οποίας αναζητείται όχι η ηθική βελτίωση, αλλά η αγιότητα, η τελείωση, η ανάσταση. Είναι το Πνεύμα της Πε-

νηκοστής, δηλαδή το Πνεύμα των εσχάτων που εισήλθαν στην ιστορία για να την μεταμορφώσουν. Έτσι, η Εκκλησία γίνεται ο κατεξοχήν πνευματικός θεσμός αυτού του κόσμου, που υπερβαίνει κάθε άλλο εγκόσμιο, εφήμερο θεσμό και που έχει το προφητικό καθήκον ν' αναγγέλει σε κάθε στιγμή και κάθε συνάφεια τη θεία αλήθεια και να καταγγέλει με δυναμισμό τις φθοροποιές δυνάμεις του κακού. Το «πρόσκαιρο» της Εκκλησίας δεν είναι η βιολογική φθορά των μελών της, αλλά η αιώνια διατήρησή της αλήθειας που ευαγγελίζεται τη φθοράς – και άρα τη σχετικότητα – του πνευματικού και κοσμικού κακού.

Η τριαδικότητα του Θεού είναι το κατεξοχήν θεολογικό εργαλείο για να κατανοήσουμε την αξία του ανθρωπίνου προσώπου όχι καθαυτή, αλλά σε κοινωνία με τον άλλον. Αν η ελληνική φιλοσοφία είχε εγκαίρως εντοπίσει ότι ο άνθρωπος είναι φύσει πολιτικό ον, η τριαδική χριστιανική θεολογία ήρθε ν' αναδείξει όχι απλά την φυσική κοινωνικότητα του ατόμου – ιδιότητα, οπωσδήποτε, θεμελιώδης για τον κοινωνικό βίο – αλλά την εν σχέσει ύπαρξή του. Ο άνθρωπος υπάρχει έναντι του Θεού, του συνανθρώπου, του κόσμου. Ως πρόσωπο, ο άνθρωπος υπάρχει σε αγαπητική αναφορά με κάποιον ή κάτι άλλο. Ο άνθρωπος γεννάται ως καρπός μιας αγαπητικής σχέσης και αναζητεί διαρκώς την συνύπαρξη, επομένως δεν νοείται ύπαρξη άσχετη και α-κοινωνική· η απώλεια της σχεσιακής ύπαρξης του ανθρώπου είναι εξόχως αντιτριαδική και, κατά προέκταση, βαθιά αντι-ιεραποστολική. Η κοινοτικότητα είναι, επομένως, το ριζοσπαστικότερο και επαναστατικότερο απ' όλα τα νοήματα της τριαδικής θεολογίας, αυτό που, σε τελική ανάλυση, διακρίνει με απόλυτο τρόπο τον Χριστιανισμό από κάθε άλλο θρησκευτικό δόγμα.

Εκκλησία και ιεραποστολή

Εφόσον η χριστιανική πίστη είναι κοινωνική, δεν μπορεί παρά να εκφράζεται με τρόπο που ν' αποτυπώνει ακριβώς αυτήν την κοινοτική πραγματικότητα. Στη βιβλική, λειτουργική γραμματεία βρίσκουμε ποικίλους όρους με τους οποίους περιγράφεται η κοινοτική υπόσταση της Εκκλησίας: «λαός του Θεού», «σώμα Χριστού», «κοινωνία του Αγίου Πνεύματος». Η αποστολικότητα της Εκκλησίας προϋποθέτει την εμπειρική γνώση του Θεού μέσα από τις θεοφάνειές Του, που φωτίζουν διαρκώς το σχέδιο της θείας οικονομίας, συνέχουν την Εκκλησία και αναδεικνύουν τον εξόχως κοινοτικό της χαρακτήρα. Τελικά, θα μπορούσαμε να πούμε πως η λατρεύουσα εκκλησιαστική κοινότητα είναι η συνάντηση και ένωση Θεού-ανθρώπου, η κοινωνία και η ένωση μεταξύ του ανθρωπίνου γένους, η ανακεφαλαίωση των πάντων εν Χριστώ (Εφεσ. 1,10), η αγαπητική περιχώρηση στο πρότυπο της Τριάδας.

Η ιεραποστολή της Εκκλησίας εκφράζεται, λοιπόν, σε δύο επίπεδα: ως συστολή που ενώνει το λαό του Θεού «επί το αυτό» (Πράξ. 2,1), και ως διαστολή που ανοίγεται στον κόσμο. Η πρώτη κίνηση αφορά την ευχαριστιακή συνάθροιση, ενώ η δεύτερη την καθαυτό ιεραποστολική έξοδο στον κόσμο. Θα ήταν, ωστόσο, λάθος να συνδέσουμε τον ευαγγελισμό μόνο με το δεύτερο μέρος αυτής της κίνησης, απομονώνοντάς το από τον πρώτο. Με το ιεραποστολικό έργο, η Εκκλησία καθιστά χειροπιαστή τη βασιλεία του Θεού: το κήρυγμα για το Χριστό γίνεται, από ακρόαση του

άμβωνα, καθημερινή μαρτυρία, ενώ η εμπειρία της τριαδικής κοινωνίας είναι συγχρόνως ευχαριστιακή πρόγευση και αγαπητική φιλία. Μήπως η ευχαριστία δεν είναι η κατεξοχήν «λαϊκή» πράξη με την οποία η Εκκλησία κοινωνεί στον κόσμο τα δώρα της κτίσης (άρτος, οίνος) που έχουν μεταβληθεί σε Σώμα και Αίμα Χριστού; Η ευχαριστία, επομένως, δεν είναι ένα μυστήριο προορισμένο για ορισμένους εκλεκτούς, αλλά μια πράξη που αγιάζει τον κόσμο – εξού και η άγνωστη στον ορθόδοξο κόσμο έννοια της «ιδιωτικής» λειτουργίας. Εφόσον, η ιεραποστολή μαρτυρεί στον κόσμο την αναστάσιμη πραγματικότητα, δεν θα μπορούσε παρά να μοιραστεί το ευχαριστιακό ήθος των ήδη μεταβληθέντων δώρων. Από την πλευρά της, η ιεραποστολή εμπνέει την εν συνάξει ευχαριστιακή κοινότητα, υπενθυμίζοντας ότι το έργο του καθαγιασμού δεν τελειώνει με το πέρας της σύναξης, αλλά ότι η – ευθύς μετά το κοινωνικό – ευχή «πορεύεσθε εν ειρήνη» (που διασώζεται στην αρχαία λειτουργία του Αγίου Μάρκου) είναι η έναρξη του ιεραποστολικού έργου. Η Εκκλησία – που είναι από τη φύση της ιεραποστολική – δεν υπάρχει παρά ως λειτουργία, αγιασμός και ευαγγελισμός· λειτουργία και μαρτυρία νοηματοδοούν κάθε στιγμή και πτυχή της ανθρώπινης ύπαρξης, ώστε τελικά καμία διχοτομία μεταξύ ευχαριστίας και ιεραποστολής να μην είναι επιτρεπτή.

Συμπερασματικά, μπορούμε να επισημάνουμε ότι το ιεραποστολικό έργο παραμένει πάντοτε επίκαιρο, ειδικά σε μια περίοδο όπου η ανθρωπότητα πλήττεται ηθικά και πνευματικά, αποξενώνεται από τις υπαρκτικές θεανθρώπινες ρίζες της για χάρη μιας λίγο ή πολύ αβέβαιης προόδου, πληρώνει με βαρύ οικολογικό τίμημα το αίτημα για ανάπτυξη με κάθε κόστος, ικανοποιείται με την τεχνολογικά ανεπτυγμένη πλην όμως απρόσωπη και εφήμερη επικοινωνία που απομονώνει τον άνθρωπο από την θαλπωρή της πνευματικής αλληλεγγύης. Είναι, ακόμα, μια κοινωνία που δεν ακολουθεί πλέον τα ευαγγελικά ίχνη – θα έλεγε κανείς ότι τα έχει τοποθετήσει εκτός του πνευματικού της ορίζοντα. Τα κεκτημένα, βέβαια, της νεωτερικότητας δεν μπορούν ν' απαξιωθούν εκ προοιμίου προς όφελος μιας αντιμοντέρνας πολεμικής. Είναι, όμως, σημαντικό για τη χριστιανική ιεραποστολή να προβάλλει το προφητικό ευαγγελικό ήθος της αγάπης, της κοινωνίας, του αγιασμού και της μεταμόρφωσης του κόσμου που επιτυγχάνεται όχι με την επιβολή της τεχνολογίας, της οικονομίας και της υπερτροφικά εγωιστικής εκμετάλλευσης του άλλου, αλλά με το μοναδικό παράδειγμα του Ιησού της κένωσης, της συνάντησης και της καταλλαγής με τον πλησίον, της αυτοπροσφοράς, της θυσίας η οποία – όπως βεβαιώνει η εκκλησιαστική πίστη – είναι η ασφαλέστερη πορεία προς την αναστάσιμη δόξα.